

САҢА ОЛОХ

12+

2021 сыл
Алтынны
22 күнэ
бээтинсэ
№ 63-2 (11816)

Чурапчы улуунун хаһыата • ХАҢАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР • sanaoloh

бээтинсэ алтынны 22> субуота алтынны 23> баскыһыанна алтынны 24> бэнидизинник алтынны 25> олтуорунньук алтынны 26> сэрэдэ алтынны 27> чаппиэр алтынны 28

— БИЭРЭПИС — 2021 —

Нэһилиэнньэ биэрэпиһэ сабаланна

Алтынны 18 күнүгэр улуус дьаһалтатын аактабай саалатыгар улуус баһылыгын эбээһинэһин толорооччу Алексей Ноговицын биэрэпиһи ыттар исписалиистэри кытта көрүстэ.

Дьаһалта улуустаабы статистика отделын кылаабынай исписалииһа Саргылана Макарова Бүтүн Арасыйытатаабы нэһилиэнньэ биэрэпиһэ 10 сылга биірде ытылларын, бу тэрээһин үрдүк суолталаабын иһитиннэрдэ.

Кини: «Билинни араас социальнай хайысхалаах бырайыактар, инники сайдыы бырагыраамалара киһи ахсаанынан учуоттанан үбүлэнэллэр.

Онон олорор сирдэринэн саҥа төрөөбүт оҕоттон кырдыаҕаһыгар диэри бары биэрэпистэниэхтээхтэр», — диэн эттэ.

Салгыы Чурапчы улуусугар биэрэпис болпуруоһугар боломуочуулаах Алена Тимофеева үлэ хаамыытын билиһиннэрдэ.

Чурапчы нэһилиэгин баһылыгын бастааы солбуйааччы Алексей Бурцев биэрэпиһи ыттар анал ыстаабы кытта олохтоох дьаһалта тэһгэ үлэлэһэргэ бэлэмнэ эттэ.

Алексей Алексеевич Ноговицын биэрэпис улуус социальнай-экономическай сайдыытыгар сүһкэн суолталаабын тоһоболоон эттэ. Хас биірдии улуус олохтооһо көхтөөхтүк кыттарыгар баҕарда итиһинэ маньаха туһуламмыт үлэ-хамнас тэрээһиннээхтик, этэһгэ ааһарыгар эрэнэрин биллэрдэ.

Марфа ПЕТРОВА.

— ТЫА ХАҢААЙЫСТЫБАТА —

ХААЛБЫТ ҮС ЫЙГА БЫЛААННАРЫ ТОЛОРУУГА КҮҮСКЭ ҮЛЭЛИЭХХЭ

Быйылгы сылга үүтү, эти соботуопкалааһын былаана хайдах туолан иһэрин, үлэ хайдах тэриллэрин туһунан «Чурапчы» ТХПК бырабылыанньатын бэрэссэдээтэлин Николай Афанасьевич Аржакову көрсөн кэспэтиим. Кини маньык билиһиннэрдэ:

— Быйылгы сылга үүтү соботуопкалааһынна былааммыт — 5265 туонна. Ити быларыһынныттан 2335 туоннанан абыйах. Бородууксуйаны оноросчулар дохуоттаныыларыгар ити улахан охсуулаах.

Былаан аччаабытын да үрдүнэн, балабан ыйыгар толорботубут. Биричиинэтинэн кэнники сылларга улуус үрдүнэн күһүн сүөһүнү ныйрайдэрин кытары сыһыыга ыттан кэбиһии оччолоох быһыыта салбанара буолар. Быйыл кураан дыйл буолан, мээчирэн халтаньанан сибээстээн,

күһүн эрдэттэн ыталаатылар. Балабан ыйын түмүгүнэн 4425 туонна соботуопкалаатыбыт. Хаалбыт үс ыйга 840 туонна соботуопкалаахпыттын наада. Бу, дьингэр, кыаллыан сөп. Сүөһү кыстыгын этэһгэ булла, отунан даҕаны улуус тас өттүгэр тэрээһиннээхтик үлэлэбиллэрит, атыылаһыы сөптөөхтүк тэриллэбитин түмүгэр хааччылына. Онон үлэ тэрээһинигэр болбомто ууруллуон наада.

Арыы онорор сыахтар сайын үлэлэтиллэр. Чакыр, Соловьев, Арыылаах, Бахсы, Алабар нэһиликтэригэр арыы сыахтара күн бүгүнэ диэри үлэлиллэр. Бу ый 20 күнүттэн ити нэһиликтэр үүттэрин массыына туруоран, Чурапчы сэлэһиннээтигэр, Мугудайга тастарыахпыт.

Арыыны ситэ онорботубут. Цельномолочнай бородууксуйа — суорат, үүт, сүөгэй, чөчөгөй астааһынын былаана туолан иһэр. Халбаһыны,

ыраас ууну эмиз сөптөөхтүк оноробут. Оскуолалары, оҕо тэрилтэлэрин хааччылабыт, маҕаһыһнарбытыгар атыылаатыбыт. Чурапчы сэлэһиннээтигэр федеральнай трасса таһыгар баар ыраас ууну атыылыыр эбийиэктит хаарбах туруктаабынан, Мугудайтан аҕалтаран накопительга муньабыт, онтон кутан атыыга таһаарабыт. Овощехранилище күһүтэ үлэлиир. Обуруот аһын эбизтээн киһиэ тутар. Быйыл хортуоппуйу хото туттардылар. Мындааһыттан фермер Данил Павлов туттарбыт хортуоппуйун бу күһүгэр маҕаһыһымытыгар таһаарыахпыт.

Эти соботуопкалааһынна дуоҕабынан үлэлиибит. 1100 төбө ынах сүөһүнү, 360 убаһаны өлөрүүгэ хаһаайыстыбалардыын дуоҕабардаахпыт. Төлөһүүгэ, үлэлэһиннэ үс хайысханан барыахпыт. Баантан кирэдьит ыллыбыт, сороһун харчынан төлөһөхпүт.

Сүөһүнү өлөрүүгэ сайаалка ылабыт, дуоҕабардаабыт. Хаһаайыттар бэйэлэрэ сөбүлэһиһилэринэн, дуоҕабардаһан атыылаан баран, кулун тутар ыйга диэри харчыларын тиксэриэхпит. 219 сүөһүнү өлөрөн нэһилиэнньэбэ атыыга таһаардыбыт. Улахан өлөрүү (забой) халлаан тымныйыһыттан көрөн ытыллыаҕа. Эт тонор, -20 кыраадыс буоллабына саҕалаахпыт. Бу ый 19 чыһылатыгар бырабылыанньа муньаҕа буолуоҕа. Сыаналар итиннэ быһаарыллыахтара.

Пандемия кэмигэр үлэбит тохтообото. Үүт соботуопката күһүтэ ытылыһа. Маҕаһыһнарбытын, арыы сыахтарын, хонтуорабытын санитарнай ирдэбилгэ эппиэттиир тына кэммитэн кэмигэр дезинфекциялыбыт.

«Чурапчы» кэспэртиип үүтү, эти соботуопкалааһынна, улууспут дьонун — сэргэтин бэйэтин бородууксуйатынан хааччыыга былааннаахтык, тэрээһиннээхтик үлэлиир.

Алексей СЛЕПЦОВ.

Быйылгы 2021 сылга 5265 туонна үүтү соботуопкалаахпыт. Итинтэн, балабан ыйын түмүгүнэн, 4544,72 туонна соботуопкалаахпыттын 4425,44 туоннанан толордубут. Онон 119,28 туоннанан ситэ соботуопкаламмата. Толоруу — 97,4 бырыһыан.

Балабан ыйыгар 850 туонна соботуопкалаһаҕа 572,761 туоннанан толорулунна, 277,22 туоннанан абыйах, толоруубут — 67,4 бырыһыан.

Сыллаабы былааны көрдөххө, Алабар, Соловьев, Сылан, Чакыр, Болугур нэһиликтэргэ 400-тэн тахсапы туонна соботуопкалаахпыттын 70 буоллаһтарына, Болтоно — 70 туонна. Чурапчы нэһилиэгэ 15 туонна былааннаахтар, Балабан ыйдаабы былаан туолбатаһын биричиинэ — сүөһүлээхтэр ыанар ынахтарын ныйрайдэрин кытта сыһыыга ыттан кэбиһиһилэрэ буолар.

Нэһилиэк	Былаан	отчуоттуур ый түмүгүнэн 2021 сыл				тохсунньу-балабан ыйдар 2021 сыл			
		Балабан ыйа		(- +)	тоолоруу %	былаан	факт	(- +)	тоолоруу %
		2021 г	былаан						
Алабар	480,0	77,49	61,809	-15,68	79,8	414,33	410,58	-3,75	99,1
Бахсы	275,2	44,43	35,578	-8,85	80,1	237,56	270,28	32,72	113,8
Болтоно	70,0	11,30	14,325	3,02	126,8	60,42	80,61	20,19	133,4
Болугур	484,2	78,17	65,930	-12,24	84,3	417,95	426,93	8,98	102,1
Арыылаах	213,9	34,53	17,777	-16,75	51,5	184,64	145,54	-39,10	78,8
Кытаанах	173,5	28,01	18,506	-9,50	86,1	149,76	178,94	29,18	119,5
Мугудай	371,3	59,94	30,327	-29,61	50,6	320,49	278,30	-42,19	86,8
Одьулуун	392,8	63,41	39,339	-24,07	62,0	339,05	346,29	7,24	102,1
Соловьев	497,7	80,35	69,905	-10,44	87,0	429,61	403,17	-26,44	93,8
Сылан	471,0	76,04	37,392	-38,65	49,2	406,56	376,75	-29,81	92,7
Төлей	376,5	60,78	30,316	-30,46	49,9	324,99	242,62	-82,37	74,7
Хадаар	420,0	67,80	43,487	-24,31	64,1	362,53	350,08	-12,45	96,6
Хатылы	177,6	28,67	13,002	-15,67	45,4	153,30	108,84	-44,46	71,0
Хайахсыт	181,6	29,32	23,764	-5,56	81,1	156,76	166,06	9,30	105,9
Холтоно	235,2	37,97	14,052	-23,92	37,0	203,02	180,18	-22,84	88,8
Чакыр	429,6	69,35	63,747	-15,60	77,5	370,81	441,81	71,00	119,1
Чурапчы	15,0	2,42	3,505	1,08	144,8	12,94	18,46	5,52	142,6
Улуус үрдүнэн	5265,10	850,0	572,761	-277,22	67,4	4544,72	4425,44	-119,28	97,4

— ИЛ ДАРХАН НЭДИЭЛЭТЭ —

Сага анааһыннар, дьобус атомнай ыстаансыһа кэскилэ, чэпчэтиилээх авиабилиэттэр

Алтынны 11 күнүгэр Айсен Николаев Саха Өрөспүүбүлүкэтин Бырабыыталыстыбатын уонна Ил Дархан Администрациятын салайааччыларын кытта былаанньыр мунньабы ыытта.

Ил Дархан Арасыйыа Бырабыыталыстыбата 2030 сылга диэри социальнай-экономическай сайдыыга туһуламьыт 42 стратегическай көбүлээһини бигэрэппитин өссө төгүл санаатта. Бу көбүлээһиннэр Арасыйыа национальнай сыаллары олохо киириилэрин хааччыыһа, барыта 4,6 триллион солкуобай үл көрүлүүбүт.

Айсен Николаев болдьоммут кэм иһигэр стратегическай көбүлээһиннэри ситиһиилээхтик олохо киллэрэри хааччыһар бары ирдэнэр докумуоннары бэлэмнииргэ соруудахтаата. Маны тэнэ, СӨ судаарыстыбаннай быраабыраамаларын олохо киллэрини түргэттэр тобосторбун ыйда.

Алтынны 11 күнүгэр Ил Дархан ополтоох бэйэни салайыныы Сүбэтин мунньабын ыытта. Икки саҥа чилиэни — балабан ыйыгар Булун үлүүһүн баһылыгынан талыллыбыт Афанасий Андросовы уонна Эдьигээн национальнай оройуонун баһылыгынан талыллыбыт Василий Сорокины билиһиннэрдэ.

Муниципалитеттарга үрдүк тэрээһиннээх быыбардар ааспыттарын туһунан Ил Дархан эттэ. 14 оройуон, 37 сэлээннэ уонна куорат барастабылталлаах уорганнара, 4 оройуон киинин баһылыктара, 170 нэһилиэк дьокутааттара быыбарданнылар.

Сокуону оңоруу уонна сайыннары чэрчитинэн көхтөөх үлэни тэрийи тобосторбун туһунан Айсен Николаев баһылыктарга туһаайан эттэ. Дойду таһымыгар ополтоох бэйэни салайыны сайдыытын чинэтэр, тирэхтиир улахан суолталаах докумуоннар бэлэмнээ сылдьаллар — “РФ субъектарыгар публичнай былаас тэриллэрин уолсэй Биримсиптэрин туһунан” федеральнай сокуон барыла уонна Владимир Путин соруудаһынан “2030 сылга диэри ополтоох бэйэни салайыны сайдыытыгар судаарыстыбаннай политика төрүттэрэ”. Ил Дархан бу докумуоннары тула тахсар ырытыһыга кыттыһар, этии киллэрэр наадалаабын ыйда.

Алтынны 11 күнүгэр Михаил Мишустин дьаһалынан Улук Илин ополтоохторугар анаан чэпчэтиилээх авиабилиэттэри, атылааһын саҥаламьытын туһунан Айсен Николаев биллэрдэ — ол иһигэр Дьокуускай-Москва уонна Дьокуускай-Санкт-Петербург курдук савмай

сырыылаах маршруттарынан.

Манна анаан 490 мөлүүһөн солкуобайы РФ Бырабыытылыстыбатын резервнай пуондатынан эбии көрөр туһунан анал дьаһал табыста. Чэпчэтиилээх авиабилиэти Улук Илин ханнык баҥарар ополтоох атылаһар кыахтаах.

Алтынны 12 күнүгэр Айсен Николаев көсөд ыарыытын танийиитин утары үлэни илиир-сабалыыр суһал ыстаап мунньабын ыытта.

Ил Дархан эпидемиологическай быһыы-майгы кытаанаһын тоһоболсон бэлэстэтэ, ыараханньык ыалдьыбыт, ИВЛ аппараатыгар холбонмут дьон ахсаана эбиллэ турарын ыйда. Ковид ыарыыта кэнни күннэргэ кырыы нэһиликтэргэ тарбаныыта уонна обд-аймак сыстара эбиллэ турар.

Айсен Николаев вакцинация тэтимин түргэттэти, дьон тобуоруһар сирдэрин дезинфекциялааһын, маасканы кэтии, арыты тутуһу булгуччу ирдэнэрин өссө төгүл санаатта.

Алтынны 12 күнүгэр Айсен Николаев бэйэтин ыйаахтарынан Ил Дархан уонна Бырабыыталыстыба администрациятыгар саҥа салайааччылары анаата. Александр Трофимов Ис политика департамены, Иван Попов Ополтоох бэйэни салайыныы департаменын салайааччыларынан аналлылар.

Алтынны 13 күнүгэр Айсен Николаев ыйааһынан Ирина Любимова Саха Өрөспүүбүлүкэтин Үөрэххэ уонна наукага министриин эбэһинэһин тоһороччунан аналла. Кини иннинэ министриинэн үлэлээбит Михаил Сивцев дуоһунаһынан босхолонно.

Алтынны 13 күнүгэр “Регионнарда уонна бырамыысыланнаска дьобус атомнай энергетиканы туһаныы” диэн Арасыйыатаабы энергетика нэдиэлэтин чэрчитинэн тэриллэбит төсүрүк остуолга Айсен Николаев Үрүт Хайаттан интэриниэт ситиминэн быһа кыттыыны ылла.

Ил Дархан Саха Өрөспүүбүлүкэти Росатомы кытта биригэ олохо киллэрэр бырайыактарын — Уус Дьаанты оройуонугар кыра кыамталаах атомнай ыстаансыһаны тутуу туһунан кэпсэтэ. Саха сирин территориятын 64 бырайыаныгар электроэнергиянан кииннэммит ситиминэн хааччылыы диэн суох, электроэнергияны 143 локальнай дизельнэй ыстаансыһа биэрэр. Маны хаанчыыһыга сыллата 11 млрд солкуобай ороскуоттанар, ол иһигэр 10 млрд солкуобай федеральнай бүддьүөттэн үбүлэнэр.

Манньык сүткэн ороскуоту кыччаттар туһугар хоту сиргэ дьобус атомнай ыстаансыһалары туһаныы үрдүк

көдүүстээх буоларын туһунан Айсен Николаев тоһоболсон бэлэстэтэ. Ол курдук, Уус Дьаанты атомнай ыстаансыһата оройуон нэһилиэннээххэ пууннарын электроэнергиянан хааччыларын таһынан, күчүстээби кыһыл көмүс хостонор сир үлэтин амиз хааччылар кыахтаах.

Алтынны 16 күнүгэр Бүтүн Арасыйыатаабы биэрэпис саҥаламьытынан, Айсен Николаев бар дьонугар туһаайыта табыста.

Ил Дархан бу уон сылга биригэ ытыллар киэн тэрээһин хас биридии киһи олоһор, дойдуну инники сайдыытыгар уһуллукчу суолталаабын ыйда. Биэрэпис чакчыларыгар олобуран, инники былааннар, сыаллар-сорууттар чопчуланаллар, сайдыы бырагыраамалара, араас киэн далааһыннаах бырайыактар олохо киирэллэр.

Айсен Николаев Саха сирин ополтоохторо бука бары биэрэпискэ көхтөөхтүк кыттан, төрөбүт дойдуларынан инники кэсиплэргэ тус кылааттарын киллэрэллэригэр ынырда.

Быйылгы биэрэпис уратылаах: баҥалаах киһи Судаарыстыбаннай өнө порталыгар киирэн ыйытыһаларга бэйэтэ хоруйдуон сеп.

Алтынны 15 күнүгэр ковид ыарыыта кэнни тарбаныытын утары Ил Дархан саҥа ыйааба табыста. Сотору хамнак Саха сирин ханнык баҥарар мунулар дьон-сэргэ тобуоруһар сирдэригэр кириии QR-кодунан буолуоҕа.

Ыйааха олобуран, алтынны 20 күнүттэн кутлура тэрилтэлэригэр, алтынны 25 күнүттэн устуорт тэрилтэлэригэр, сэттиннь 1 күнүттэн аһылык тэрилтэлэригэр киирээгэ хас биридии улахан киһи ковид утары вакцинаны ылбытын туһунан эбэтэр сыл анаарын иһигэр ковидынан ыалдьа сылдьыбытын туһунан “Тосулуги. Столхоронавирус” портал көнүө ылбыт QR-кодун көрдөрүөҕэ.

Алтынны 15 күнүгэр муниципальнай тэриллэлэр уонна куорат уокуруктарын баһылыктара кыттыылаах суһал ыстаап учараттаах мунньаһар Ил Дархан: “Дьон олобуран оонньоомок”, — диэн кытаанахтык эттэ, вакцинация тэтимин булгуччу үрдэтэри, грипп дьаһын утары быһыыны кэччи ыһары уонна хааччыаһы биэрэлэри тутуһары соруудахтаата.

Эпидемиологическай быһыыны-майгыны Айсен Николаев “ыарахан” диэн сыаналаата.

«Дьон олобун харыстааһын — сүрүн сорууттук. Вакцинацияны үчүтэйдик тэрийбэккэ, эһиги дьон олобуран

оонньуулут, улахан кутталы үөскэтэбит”, — диэн Айсен Сергеевич баһылыктарга туһаайан эттэ.

Ил Дархан вакцинация былаанын толорбут оройуоннарда үбүһүн стимуллааһын көрүллэрин туһунан иһитиннэрдэ. Билинни туругуһан, Хаһыма улуустара, Муома, Эдьигээн уонна Аллайыаха вакцинацияга былааннарын 100 бырыһыан толордулар.

Алтынны 16 күнүгэр, Ил Түмэн учараттаах пленарнай мунньабын иннигэр, Айсен Николаев ЛДПР “Сирдээх Арасыйыа”, КПРФ уонна “Биир ньыыл Арасыйыа” политическай партиялар фракцияларын салайааччыларын уонна чилиэннэрин кытта көрүстэ.

Ил Дархан дьокутааттары кытта 2021 сыллаабы бүддьүөхкэ көннөрүүлэри уонна ситариилэри киллэрини туһунан, ону тэнэ 2022 сыллаабы уонна 2023-2024 сыллардаабы бүддьүөттэри барыллааһын тула санаатын үлэһиннэ.

Айсен Николаев 2021 сыллаабы бүддьүөт 20,2 миллиард солкуобайынан улааппытын ыйда, ол иһигэр 18 млрд солкуобай өрөспүүбүлүкэ бэйэтин дохуота эбиллибитин суотугар юиридэ, оттон 2 млрд солкуобай — федеральнай бүддьүөттэн кэмэ.

Маны сэргэ көсөд ыарыытын тарбаныытын тохоттор, салпыныан айан сыанатын кыччаттар, дьобус авиацияны сайыннаар, албынчыллыт дольчиктар бырааптарын көмүскүүр, бүддьүөт зигэтин үлэһиттэрин хамнастарын үрдэтэр, кырыы нэһиликтэри үлэһитинэн хаанчылар туһунан үгүс өрүттээх кэпсэтии табыста.

Алтынны 17 күнүгэр Ил Дархан Владимир Путин ыйааһынан быйыл Арасыйыага аан бастакынан бэлэстэнэр Аҕа күнүнэн уонна Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр 1993 сылтан үгүс үгэскэ кубуллут Ийэ күнүнэн бар дьонун итиирик-истинник эбэрдалээтэ.

“Дьулурбатык уларыһар аныгы кэмнэ хас биридии оҕо уонна адар киһи сир-майгы, тутта-хапта сылдьыы өтүһүн чопчу өйдөбүллээх, тус көрүүлээх, бигэ санаалаах буоларыгар, байэтин гражданин быһыытынан билинэригэр ийэ уонна аҕа сүткөн сабыдыаллаахтар”, — диэтэ Айсен Сергеевич.

Нус-хас эйгэлээх, бигэ туруктаах дьиз кэргэни тэринэн, дьоллоох киһини иитэн таһарыы — хас биридии төрөпүт анала буоларын Ил Дархан тоһоболсон бэлэстэтэ.

Афанасий НОЕВ,

Ил Дархан пресс-секретарэ.

— ИСПИСЭЛИИС СҮБЭТЭ —

СҮӨҥҮНҮ, ДЬИЭ КЫЫЛЛАРЫН ӨЛӨРҮҮ, АТЫЫГА ТАҢААРЫЫ БЫРААБЫЛАЛАРА

Улууспутугар идэһэни күһүккү маассабай өлөрүү саҥаланан эрэринэн, Чурапчытаабы бэтэринээринэй управлениэ иһитиннэрэр.

Сүөһүттэн ылыллар бородууксуйа киһи дорусбууатыгар куттала суох буоларыгар, нэһилиэннээни үчүгэй хааччылааһа этинэн-аһынан хаанчыыһыга 2016 сыл тохсунньу 1 күнүттэн Россияҥа Федерация территориятыгар эт ас биэрэр тьа хаһаайыстыбатын сүөһүтүн (ынах, сылгы, сибииннэ, куурусса) этэ уонна эт аһа идэһэни астыыр анал миастаҕа (бойна) өлөрүлүбүт буолууһуна атыыга, тизийигэ тахсаллара көнүллэнэр.

Арасыйыатаабы тьа хаһаайыстыбатын министриистибэтэ 2014 сыл кулун тутар 12 күнүгэр 72 нүөмэрдээх “Об утверждении правил в области ветеринарии при убойе животных и первичной переработке мяса и иных продуктов убой непромышленного изготовления на убойных пунктах

средней и малой мощности” диэн бирикээһигэр дьиз сүөһүдэрин арааһын өлөрүү, эти, эттэн бородууксуйаны кыра уонна орто идэһэни астыыр пууинарга ытыллылларыгар бэтэринээринэй-санитарнай ирдэбили ополтоор.

“Этуонна эт бородууксуйата куттала суох буолуутун туһунан” техническай регламент ирдэбилиһин, сүөһү анал оноһуулаах, оборудованиелаах миастэлэргэ өлөрүлүөхтээх, бэтэринээринэй исписэлиистэр сүөһүнү өлөрүөхтэрин иннинэ көрөр, өлбүтүн ханна сүөһү ис уорганнарын бэтэринээринэй-санитарнай экспертизатын ыһар. Көрүү түмүгүнэн этин, ис уорганнарын бэтэринээринэй лабораториятыгар чинчийиһэ ыһар, ол кэнниттан бэтэринээринэй арыаллыыр докумуоннар бериллэн, бородууксуйа эргиргэ бараара көнүллэнэр.

Бу быраабылалар Россияҥа Федерация сиригэр — уотугар сүөһү, кыыл сыстыганнаах ыарыһыттан, ону тэнэ киһи уонна сүөһү сыстыганнаах ыарыһаларыттан

саратинни, босхолонууну хаанчыһан, өлөрүү, астааһын кэмигэр бэтэринээринэй — санитарнай бары ирдэбиллэргэ сеп түбэхэр эти уонна эттэн бородууксуйаны ылыһа туһаайыллыллар.

Сүөһүнү бас билээчи эбэ туттар сүөһүтүн анал өлөрөр миастэҕэ аҕаларыгар “Меркурий” ФГИС систиэмэҕэ бэтэринээринэй арыаллыыр ыстыраапкалаах киирэр, өлөрүү кэнниттан ветсанэкспертиза түмүгүнэн, бэтэринээринэй исписэлиис көнүлүкүн туһаныһа таһаарарга бырааптанар. Анал өлөрөр миастэҕэ өлөрүлүбүтэ идэһэ сүөһүнү тус бэйэ арэ туттууттар көнүллэнэр, атыыга, эргиргэ бараара бобуллар.

Билинни туругуһан, сүөһүнү өлөрөргө «Меркурий» ФГИС регистрациятын барыт быһаарыа. “Чурапчы” ТХПК-гар баарын биллэрэбит.

Чурапчытаабы бэтэринээринэй управление.

— БЫРАМЫСЫЛАННАС —

БУЛЬДОЗЕРИСТЫ МОЛОДО

В 1959 году геологический отряд под руководством Г.Ф. Дорганова нашел первые алмазы Молодо в районе реки Таган. Начиная с 1994 года, сначала АО «Нижнеленское», а затем и «Алмазы Анабара», дочка АЛРОСА, добывали здесь алмазы, внося свой неоценимый вклад в развитие республики.

АЛРОСА — компания, «прописанная» в республике, поэтому большинство наших работников являются жителями Якутии. Например, в составе «Алмазов Анабара», это и бывшие механизаторы, водители, механики, строители, которые пересобучились на новые специальности, теперь работают на добыче алмазов. Один из них, уроженец Бетунского наслега Амгинского улуса Давыдов Дмитрий Давидович. Уже в детстве стало понятно, что он хорошо разбирается в технике. После окончания Якутского автотранспортного лицея он устроился в родном селе трактористом. Молодой механизатор на своем колесном тракторе Т-150 вспахал и засеял множество амгинских полей. Но зарплаты рядового тракториста не хватало на то, чтобы на должном уровне обеспечивать свою семью. Поэтому он приехал в Якутск, где отучился на бульдозериста и устроился в артель «Нуринган» в Нерюнгринском районе.

В 2009 году Дмитрий присоединился к геологической партии АО «Нижнеленское», где работал машинистом бульдозера Комасу Д65. Только те, кто проработал с геологами в трескучие анабарские морозы в местах, где не ступала нога человека, знают, какая ответственность лежит на машинистах за технику, ведь даже небольшая ошибка может стать роковой. Поэтому к такой работе стараются привлечь только опытных механизаторов. Благодаря тому, что Дмитрий прошел в свое время эти испытания, он до сих пор трудится на выемке алмазосодержащих песков на своем тяжелом бульдозере.

— Дмитрий, ты в 2019 году стал «лучшим бульдозеристом» участка Моргогор прииска Маят, а в этом году занял второе место в

Молодо, и к тому же получил 8-й, высший разряд бульдозериста. Расскажи нам о своей работе, как один из самых опытных бульдозеристов.

— Мне кажется, чтобы добиться результатов нужно стараться учиться, хотеть стать лучшим, ставить перед собой цели. Работая трактористом у себя в селе, я многому научился, узнал, как работает техника, а здесь, в промышленном предприятии все чуть другое, главным образом, то что здесь все находится под контролем, есть специальные люди, которые следят за техникой. Например, ты должен чувствовать, можно сказать нутром, как поведет себя машина, сколько сможет поднять, сможет ли проехать по сложным участкам. Также есть паспорт горных работ, по которому ты должен работать. Все это, и твой опыт, и умения, а также постоянный самоконтроль становятся жизненно необходимы. Ведь зимой в 50-градусные морозы, малейшая ошибка может вывести технику из строя, а это скажется на выполнении плана дневных работ. Вообще работа на бульдозере только кажется простой, на самом деле в ней очень много различных нюансов, знание которых приходит только с опытом. В моей работе мне очень помогли старшие коллеги, которые в совершенстве овладели искусством управления бульдозером, это Софронеев Дмитрий Николаевич, Обертайло Александр Гаврильевич, Судаков Андрей Владимирович. Вообще с годами работы опыт конечно накапливается. Но, в последние годы, с повышением требований к практической квалификации и знанию документации, стал постоянно носить с собой требования по организации и безопасности горных работ и, как появляется свободное время, занимаюсь их изучением. Это и дало в этом году свои результаты — стал бульдозеристом 8-го разряда. Иметь высший разряд для меня большая ответственность, я должен быть примером для других, всегда показывать лучшие результаты. Именно поэтому сейчас я обучаюсь на инженера-механика в АГАТУ.

— Как вам работаете на вахте, вдали от дома и родных?

— Вахта — это совсем другое. Несмотря на то, что здесь работают только мужчины, у нас всегда порядок. Здесь есть время для отдыха, кроме бани, это и местный клуб, где можно, как говорится, культурно отдохнуть. Во время ысыаха у нас проходит конкурс Молодинский Ботур. На этих соревнованиях наши бульдозеристы Михаил Лотов (Таттинский улус), Василий Туманов (Хангаласский улус), Виктор Туманов (Таттинский улус) становились абсолютными чемпионами. Эти соревнования очень нравятся людям. Ярослав Софратов, тоже бульдозерист, уже несколько раз побеждал в настольном теннисе, а мне вот нравится играть в шахматы и шашки. Еще один парень Андрей Софронеев очень хорошо поет, когда он начинает исполнять песни из репертуара Лэгэнтэ, то прям душа отдыхает. В общем у нас есть возможности для отдыха, вот, например, Дмитрий Иванов, Айаал Малышев и Кирилл Федоров очень любят соревнования по спортивной рыбалке.

Особо хочется отметить также нашу столовую, где нас кормят по первому разряду. А после можно и позаниматься в телефоне, потренироваться, а если погода позволит, то и мяч на улице погонять, почитать книги в библиотеке, да и просто пообщаться с друзьями, в общем нам есть чем себя занять в свободное время. Это я вспомнил только ребят бульдозеристов, а на нашем горном участке есть еще и БелАЗисты и экскаваторщики, у тех парней своих интересов еще больше (смеется).

— Как проходит промсезон этого года?

— В связи с пандемией у нас произошло много различных изменений, это и маски с перчатками, вакцинирование, анализы... Но человек ко всему привыкает. А пока я могу сказать, что своей главной целью на этом этапе жизни достиг, стал бульдозеристом 8 разряда. Буду работать еще лучше и продуктивнее. Начальство говорит, что со следующего года мы будем увеличивать производственные показатели, поэтому надежд на будущее действительно много. Ведь с их увеличением, вырастают и горизонты новых возможностей. Желаю своим ребятам успехов в работе и крепкого здоровья. А нашей материнской компании АЛРОСА вместе с дочками и другими подразделениями — новых производственных планов и много работы во имя нашей родной республики и нас, живущих здесь!

— Спасибо за разговор Дмитрий. Желаю удачи в твоём нелегком труде!

Мичил Гурьев.

Прииск Молодо, Булунский улус.

— АХТАН-САНААН —

ӨЛҮҮНҮ КЫАЙБЫТТАРГА-АЛБАН ААТ!

Улуу Кыайы күнэ күүтүүлээх, үөрүү өрөгөйдөөх... суолтата мунура суох! Биһиги көлүнэ төһө дабаны бу улуу бырааһынньыгы уһансыыга кыттыгаһа суохпут иһин, оччотообу саха ыалын бүтүүнүн таарыйбыт бу алдьархайы сэри кыттыылаахтарын ахтыыларпыттан, суруйууларпыттан билэбит, тэлэбиисэринэн көрөбүт, кинигэлэртэн аабабыт. Билбиппитин-көрбүппүтүн эдэр ыччакка, үүнэр көлүнэбэ тиздэр ытык изэспит.

Чурапчы улуунун иккис Мэлдьэхси өн буоруттан тэнийэн үөскээбит Кууһума, Өлөөнө Бастуруоптар сыдыаннара, биһиги аар тойон абабыт Пестерев Александр Кузьмич 1910

сыллаахха Мэлдьэхсигэ төрөөбүтэ. Маассабай үөрэхтээһингэ хабыллан 4 кылаас үөрэхтээх, кенүл аабар-суруйар, дыала-куолу да толорор эбит. Эдэр сааһыгар 1931 сыллаахха нэһилиэк сэбиэтин «Ыччат» дьин хаһаайыстыбатыгар бастаан суоччутунан, онтон 1935 сыллаахтан 1940 сылга дьэри бэдэһсүйбүт «Кыһыл сис» колхуоска бэрэссэдээтэлинэн, онтон колхуос арахсыытыгар «Тахсыбыт сардана» колхуоһу Мэлдьэхсигэ төрүттэспит. Сүүрбэчэ саастаах эдэр киһи 1942 сыллаахха Чурапчылары хоту көһөрүү айдаана буолбутугар, оройуон салалтатыгар күүскэ туруорсан, «Дьону хоргутуом суоҕа!» дьин мэктиэ тылын бизээн, колхуоһун көһөрүүгэ ыһтарбатах. Ити иһин дьонно-сэргэтэ кинини билиннэ дьэри үтүө тылынан ахталлара, махтаналлара истэргэ үөрүүлээх. Ол сүт-кураан сылларга түүннэри дьону булан мунхалаан, балыктары түнэтэн, кыаммат дьонно боростуой үүт бэрдэрэн, элбэх киһини хоргуууттан быһаабытын кэлсииллэр.

Аба дойдуну көмүскүүр Улуу сэриигэ бэйэтэ тылланан, 1943 сыллаахха барбыта. Забайкальетааҕы байыаннай уокурук 582-с дивизиятыгар сэри бүтөр дьэри автоматчытынан сылдыбыта. Онтон милитаристскай Японияны утары сэриигэ 1946 сылга дьэри кыттыыны ылбыта. Биир түгэни

кэпсэбитин өйдүүбүн. «Япония сэриилэрттэн бөбөгөтүмүппүт. Хайлар куораты ылыыга бирикээс ылан, сатыы айанна туруммуппут. Барыта истиэп дойду буолан уу суох, олус итии, эбиитин таас сир буолан, айаммыт олус эрайдээбэ. Элбэх өлүү-сүтүү тахсара. Уон сэттэ хонук айаннаан, Аргун дьин өрүс үрдүгэр турар куораты босхолоһунна кыттыбыппыт. Улахан утарсыыны Хайлар куораты ылыыга көрсүбүппүт. Бүтүлээх дьэ-уот ордубатах, ынырык хартыына этэ. Онтон биһигини, автоматчыктары, бортовой массыынаба олордон илпиттэрэ. Төгүрүччү тобуктатан олордон тохтоло суох ыттараллара. Итинник хас дабаны куораты түргэнник ылбыппыт. Күннэ 20-30 кэс сир барабыт дииллэрэ. Ардыгар кыратык тохтоон, бааһырбыттары, өлбүттэри сүөхэнэн, эбии саллааттары ылан салгы айанныырбыт», — дьин кэпсирэ.

Абам барахсан «Бойобуой үтүөлэрин иһин», «Японияны кыайы иһин» мэтээллэрдээх 1946 сыллаахха дойдутугар эргиллибитэ, дьонун-сэргэтин үөрдүбүтэ.

1946—1948 сылларга Болтоно нэһилиэгэр колхуос бэрэссэдээтэлинэн талыллан үлэппэбитэ, салгы төрөөбүт Мэлдьэхсигэр Сэбиэт бэрэссэдээтэлинэн 1951 сыллаахха дьэри сылдыбыта. 1951 сыллаахха оболорун, биһигини, үөрэттээрэ,

Дирин бөһүөлэгэр дьэ-уот туттан көһөн кэлбиттэрэ. 1971 сыллаахха дьэри почтаһонунан үлэлээн бизнсийбэ тахсыбыта. Улуу, нэһилиэк Бочуотун кинигэтигэр киллэриллибитэ.

Дьэ, сити курдук, уоттаах сэри алдьархайыттан ордон кэлэн, биһиги дьолбут быата тардан, барыта 10 оҕону төрөтөн, икки тулааһа хаалбыт кыра сизинэрин, эдьийин, абабатын сана туран эрэр уолаттарын көрөн-истэн дьонун ыал онортообута. Тулааһа хаалбыт эмээхситтэри сылаас хоннобор, дьэтигэр олордон, көрөн-харайан олорбута. Манньык үтүө быһыы эдэр көлүнэбэ холобур буолуохтаах дии саныыбын.

Абам, сэри бэтэрээнэ Пестерев Александр Кузьмич — «Үөрбүт-көппүт Өлөксөөндүр» уонна бөбө тыыл буолбут тапталлаах ээбит Пестерева — Аграфена Иннокентьевна Кузьмина үйүлээх тапталлара, бэйэ-бэйэлэригэр истиг сыһыаннара, ыллыктаах тыллара-өстөрө барыбытыгар үтүө холобур буолан олохтутугар умнуллубакка, сүрэхпитигэр сөнөн, кэнэбаски кэнчээр көлүнэлэрбитигэр бэрилиннэр ханнык.

Мария АРГУНОВА, кыра кыыстара, элбэх оҕо ийэтэ, эбэтэ, социальной сулууспа туйгуна, Табаба бөһүөлэгин, Тарабай нэһилиэгин Бочуоттаах олохтооҕо.

Маарыкчаан ыччаттара

Ыччакка аналлаах сыһыары

хайбыра. Саас халлаан сыһыда да, айылбаа сыһына тахсарбыт. Араас ооннуулары, күрэхтэри тэрийэр этибит. Бары дьизбитигэр астынан, дуоһуан кэлэрбит.

Биһиги, «а» кылаастар, математическай хайысхалаахпыт быһыытынан, бу предмеккэ чэлчэкитик үөрэммит. Ахсаан учуутала Дария Владимировна ытар уругун олус чуумгуран олорон истэрбит, араас задаачалары, тэннэбиллэри суоттуурбутун олус себүлүүрбүт. Ол түгүннэри харахпар бу баарды көрөбүн.

Нуучча тылын Мария Николаевна Афанасьева, физиканы Парасковья Петровна Посельская, устуоруйаны уонна обществознанины Люция Павловна Илларионова уо.д.а. үөрэллэр. Кинилэр кини билиини инэрэн, талбыт идэлэрбитигэр үөрэнэн, үлэһит дьон буоллут. Химия уругар Саргылаана Анатольевна Саввина фамилията Менделеев табылыһысатын, элеменнэр дьайыһыларын олус интэриһинэйдик кэспирэ. Ити урукка хас биридди үөрэнэччи уопуттары оноруу кистэлэннэрин ордук сэнээрбит буолуохтаах. Биология учууталынан Геля Андреевна үлэлээбит. Кини урук сабаланыһыгар куруук араас түбэлтэлэри, үлүһүннэри иси-ипиттэн умсугутуулаахтык кэспирин болбойон истэрбит.

ОСКУОЛА – БИҢИГИ БИҢИКПИТ

«Обо саас» диэтэххэ, киһи оскуолатаабы сыллар саамай кэрэ кэмнэрин, умнуллубат түгүннэрин санаан кэлэр. С.А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатыгар үөрэммит сылларбыт хаһан да умнуллубаттар. Онон биһигини иллээх-эйлээх, түмсүүлээх буоларбытыгар такайбыт, уһуйбут учууталларбар, иккис ийэбит кэриэтэ истинник саныыр кылааспыт салайааччыларыгар анаан бүтүннү сыһыарыыга матырыйаал бэлэмнэстим.

Хасбириддикиһиталпыыр, убаастыруучууталлаах. Биир оннук учууталынан, 2000 сыллаахха оскуола боруосгар аан бастаан үөрэ-көтө көрсүбүт бастакы учууталбыт Дария Александровна Кривошапкина буолар. Кини аабарга-суоттуурга эрэ буолбакка, үөрэҕи, үлэни себүлүүргэ, үөрэнэртэн үөрэргэ, дьону кытта истинник сыһыаннаһарга, чизһинэй буоларга үөрэллэр. Бастакы кылааска киирэрбитигэр, Билии күнүгэр СӨ бастакы Бэрэсидьиэнэ Михаил Николаев үөрэнэччи үрүсээтээх толору кэмпилиэтин уонна хары чаһыны туттартаабыта обо сааспыт биир саамай умнуллубат чабылхай өйдөбүлэ буолан хаалбыт. Мин, кып-кыра киһи, үрүсээтэтин кыайбакка, сиргэ туруоран, туттаабыттан тутан турбутум, кини туттубутум. Ол чаһым билигин да баар, үчүгэйдик үлэлиир.

Бэһис кылаастан ыла, оскуоланы бүтэрэһипитигэр диэри, Мария Афанасьевна Борисова илдьэ сылдьыбыта. Учууталбыт хас бириддибитигэр ийэли истинник сыһыаннаһара, кыһалбаһытын

тэннэ быһаарсара. Биһиги дьобурбут сайдарыгар, олоххо бэлэмнээх буола улаатарбытыгар сүбэ-ама биэрбитэ. Кини саха тылын уонна литературатын үөрэллэр. Салайааччыбыт буоларын быһыытынан, нэммитин билсэн, сорох ардыгар кини ытар уругар атаахтаан, мэниктээн ыларбыт.

Кылааһынан ОДХХ кэлэктибин кытта бииргэ үлэлээһэрбит. Учууталбыт Мария Афанасьевна көбүлээһининэн тэрилтэ кэлэктибэ биһиэхэ куруутун кемелелээр. Ол курдук, «Сосновка» санаторийга сыһыанан кэлбиппит. Кылааспыттар хас да төгүл табаарыстыы күрэхтэһиилэри тэрийбиппит. Ону таһынан Дьокуускай куоракка экскурсияга сылдьыбыппыт. Онно барытыгар учууталбыт тэннэ сылдьыһара, биһиги тустуугар кыһаллара.

Сылын айы ытык кырдыабастарга, Кыайы күнүгэр Аба дойду сэриитин тулаайахтарыгар анаан, дьизлэригэр тийэн кемелелээр үтүө үгэстээх этибит. Мария Афанасьевна хасбириддиһытылпартэрээһиннэргэ кылааһынобото бары көхтөөхтүк кыттарын ситиһэрэ, кыайдахпытына

Сырдыкка сирдиир, үрдүккэ

арыаллыыр

Оскуолам аанын долгуйа аһабын.

Обо-аймах чугдаара, учууталым

мичээрэ

Сага сабахха кынаттыыр.

Көрөбүн «Дьикти саас»

Үтүөкэннээх сылларын,

Эрэллээх доботторбун, оскуолам

кыһатын.

Умнубаппын дьикти сааспын,

Иллээх-эйлээх кылааспын,

Билии, үөрэх аргыстаах

Үтүө сүбэһит учууталбын.

Географияба Любовь Семеновна Макарова үөрэтэрэ. Кини нууччалыы кэспэтэргэ үөрэллэр бастакы учууталбыт буолар. Уруктан сылайан, аралдьыйаары гынаһытына, урук кэмигэр биир-икки мүнүүтэ устата туруоран эрэ кыра эрчиллиилэри онортороро. Кылаас тутта хомуллан, чуумпуран хаалара.

Биһиги үөрэнэр кэммитигэр Тамара Васильевна Павлова оскуола дириэктэринэн үлэлээбитэ. Бэрээдэги ирдирэ. Киниттэн хайдах эрэ толлор этибит.

Оскуолабыт 150 сыллаах үбүлүөйүнэн билиини үөрэнэччилэри, бары педагогтары, ийэбит кэриэтэ саныыр учууталбытын Мария Афанасьевнаны истинник эбэрдэлиибит. Хас биридди выпускник тапталлаах оскуолабыт, нэһилиэкпит, улууспут аатын ааттата, чизһин кемүскүү турарыгар бабарабыт. Ааспыт үөрэх дьылыгар биһиги оскуолабытын бүтэрбиппит номнуо 10 сыла буолла. Бииргэ үөрэммит олопор сибээспитин быспакка, сылын айы көрсүһэн, оскуолатаабы сылларбытын сырдык, кэрэ өйдөбүлүнэн ахтан-санаан ылабыт. Биһиги бүтэрэр сылбытыгар оскуола «Золотой» выпуһа, СӨ бастакы Ил Дархана Егор Афанасьевич Борисов бүтэрбит кылааһа 40 сылын бэлэһтээбитэ. Хас биридди выпускникка «Дьикти саас ахтылбана» кинигэни бэлэхтээбиттэрэ.

Үөрэллэр учууталларбыт, оскуолабыт биэрбит билиилэрэ олохпугар өрүү суолдьут сулус буолаллар. Хас бириддибит киһи быһыытынан сайдан, үөрэхтээх, үлэһит дьон буоллулар. Онон үөрэммит кыһабытыгар ис сүрэхтэн тахсар махтап тылларын аныыбыт.

Марфа ПЕТРОВА.

— СЭРГЭЭ —

САНА СҮҮРЭЭННЭРИ КИЛЛЭРЭР ОФСЕТ ТЭРИЛТЭ

дьону кытта улаханник алтыслатах киһи этим. Менеджеринэн үлэлээбитим номнуо абыс сыл буолбут. Билигин менеджердэри салайан үлэлэтэбин.

Офсет РИК (рекламалыыр издательской киин) Дьоккуускай куоракка биир улахан тэрилтэ буолар, дьонно сэргэзэ киэнник биллэр. Орубуна 20 сыл үлэлээн кэллэ.

Араас тэрээһиннэргэ аналлаах, туттар, кизгэтэр, суруйар, таннар танастарга анаан-миннэн сурук суруйан, билиэ онорон бизрээбит. Кинигэлэри бэчээккэ бэлэмнээн аҕаллахтарына, бэчээттээн, тигэн, онорон бизрээбит. Элбэх киһи кинигэ таһаартардылар. "Байанай", "Журфикс" курдук сурунааллары бэчээттибит. Онорор өнөбүт олус элбэх. Кыра тимир значоктан саҕалаан, тас рекламаҕа тийиэ, манна бэйэбит баазабытыгар оноробут.

Мин бу тэрилтэҕэ кириэн үлэлээн, тус суолбун булуннум дии саныыбын. Дьону кытта алтыһан, кинилэр ейдэрүн-санааларын таба таһаан, баҕа санааларын олоххо киллэрэр үчүгэй үлэлээхпин.

Тэрилтэм сайдан иһэрин көрөн үөрэбин. Билигин 80-тан тахса үлэһиттээхпит. Сыл аайы производственной баазабытын ханаттабыт. Саҥа оборудованиелары ылабыт, саҥа технологиялары киллэрэбит.

Холобур, быйыл значоктары онорор ювелирной сыах ыллыбыт. Онон урут значогу Кытайга сакаастыыр буоллахпытна, билигин манна онорор буоллубут. Турцияҕа ааспыт мастардыыһытын күрэхтэһиитигэр анаан мэтээллэрин онордубут.

Быйыл "Манчаары онньууларыгар" элбэх киһи сэнээрбит буолуохтаах — кийиттэн үрдүк, улахан күрэхтэһии анал талисманнарын онорон бизрээбит.

Ити курдук, Сахабыт сирэ сайдарын туһугар саҥа технологиялары туһанан, ураты сүүрээһиннэри олоххо киллэрэн үлэлиибит.

Тэрилтэбит үлэһиттэр сайдалларын туһугар кыһанар, үлэһиттэр эмиэ күүспүт баарынан үлэлиибит. Ол курдук мин 2019 сыл түмүгүнэн, таһаарылаах үлэм иһин УАЗ массыынанан наҕараадалааммытым.

Тэрилтэбит салайааччылара Дария Николаевна уонна Алексей Максимович Скобелевтар "Киһи киэн билиилээх буолуохтаах" диэн санаанан салайтаран, сонун сир-дойдуну көрдөхтөрүнэ, үлэһиттэрбит таһымнара үрдүө диэн, сыл аайы

араас дойдуларга илдьэн, сыллаабы былааммытын, кэскиллээх үлэһитин-хамнаһытын торумнаһабыт, санаабытын атастаһан мунньахтары тэрийэбит. Ол курдук мин Москваҕа, Сеулга, Гонконгга, Бангкокка, Паттайаҕа сырыттым.

Үлэһитигэр үлэһиттэр сайдалларыгар усулуобуйа барыта баар, үлэлиэххэ, сүүрүөххэ — көтүөххэ эрэ наада. Сүрээс суох, анаардас ыларын эрэ күүтэ сылдьар дьон биһиги тэрилтэҕэ суохтар. Ким бэйэтин тургутан, үөрэттэхтэринэ, мин да үлэлиэхпин сөп, итини сатыам диэн туруоруммут сыалын ситиһэр, дуулуурдаах дьону биһиги кэскилтигэр ынырабыт.

Баҕа санаабытын тутасылдыбакка, үүнэргит-сайдаргыт туһугар кэскиллээх хардыылары онорун. Биһиги тэрилтэбит эһиги сыалгытын ситиһэргэ олук буолуо диэн эрэнибим!

Любовь ПОПОВА.

— ТУСКАР ТУҔАН —

«АЙАР» КИНИГЭ КЫҤАТЫН САҢА КИНИГЭЛЭРЭ

«Айар» саха национальнай кинигэ кыһатын маҕаһыыннарыгар тахсыбыт бородууксуйаларыттан хас да саҥа кинигэни эһиэхэ, күндү ааҕааччыларбытыгар билиһиннэрэбит.

«Ситимнээх үлэм сааһыламмат санааларыттан» диэн педагогическай наука хандьыдаата, психолог Александра Ушницкая кинигэтэ табыста. Манна баай уопуттаах психолог тус бэйэтин санаалара, ырыгыылара киирбиттэр. Ис хоһооно оҕону кыра сааһыттан иитиигэ-сайыннарыга төрөппүт оруолун ситилии көрдөрөр. Кинигэ төрөппүттэргэ, учууталларга, уһуйааччыларга, ааҕааччы киэн аранатыгар ананан тахсыбыт.

Саха норуодунан суруйааччыта Василий Егорович Васильев — Харысхал «**Ааспыт кэм аартыктарынан**» диэн саха ааҕааччыларын, баччаанна диэри айах кэпсэнигэр эрэ сылдьыбыт саха ытык-мааны дьонун, ытыллыбыт ырааах ыччаттарын тустарынан этиллибэтэх кырдыгы кэпсиир документальнай романа бэчээттэммит.

«**Сааһырбыт дьонго сүбэлэр**» диэн үрдүк категориялаах норуот эмчитэ уонна иннэһитэ, уопуттаах терапевт быраас Анна Дохунаева кинигэтигэр ыраастаныы нымаларыттан саҕалаан, эмтэни көрүүнэрин сөпкө туһаныы, онно айылҕа ситимэ туох оруоллаабын туһунан кэпсэнэр. Сааһыры уонна кырдыгы, уһун үйэлэни

кистэлэнин, ыраастаныы, сөпкө аһааһын у.д.а., эмчиттэр сүбэлэрин туһунан бу кинигэттэн билиэххитин сөп.

«**Тылчаан оонньуулары**» диэн оҕо саҕатын сайыннарар Анна Дьячковская, Наталья Гермогенова кинигэлэрэ табыста. Кинигэҕэ киирбит артикуляционной гимнастика оҕо уһун, тылын былчыннарын дьарыктыырга, кеннөрөргө уонна сөпкө сангарарга көмөлөһөр. Бэриллбит эриллиилэр оҕо сангарар уорганнара сөпкө хамсылаларыгар, сангата сайдарыгар уонна баар кэһиллиллэри туоратарга аналлаахтар. Хас биридии дьарык видео матырыйаалларга сирдир QR-куодтаах.

Оҕо суруйааччыта, суруналыыс, учуутал идэлээх Иннокентий Сыроватский — Дьүөндүн «**Бэйэм аабарым үчүгэйиэн!**» диэн кинигэтэ кырачааннар болбомтолорун тардыа. Суруйааччы алын кылаас оҕолоругар өбүгэбит тылынан ааҕа-суруйа үөрэнэргэ, дорбооннору таба туттарга, төрөөбүт кыраайбыт айылҕатын, «күн-дьыл эргиин, көстүүтүн кэрэхсии көрөргө, харыстыы үөрэнэргэ анаан айбыт хоһооннорун бэлэх ууммут.

«**Тылтан тылла таһаарыах, таайа оонньуох**» диэн Зоя Васильева сканворд

кинигэтэ атыыга табыста. 1990 сылтан «Саха сирэ», «Ил Түмэн», «Кыым», «Арчы» хаһыаттарга бэчээттэнэн тахсыбыт сканвордара хомуурунньук буолан түмүллүбүттэр. Сынньаланна олорон таайан, сэргээн, билигитин ханатыххытын, өйгүтүн «сытыылыаххытын» сөп.

«Айар» кинигэ кыһата сыллата бэчээттиир «**Саха ыалын халандаара**» диэн быһа тардыллар илиистээх халандаары бэлэмнээн атыыга таһаарда. Эһиилги сыл баһиз күннэрин хроникатын СӨ Национальнай библиотэтиктин библиограба Петр Горохов онорбут.

Кинигэлэри «Маарыкчаан» эргизин кинин иккис этээһигэр «Айар» кинигэ кыһатын маҕаһыынын тана атыылаһааххытын сөп. Сыаналара удамыр, иллэн кэмнэтигэр уран тыллаах суруйааччыларбыт айымньыларын сэргээн, ааҕын, тускутугар туһанын!

Людмила ГОРОХОВА.

Эбэрдэлиибит!

Күндү уолбун, бырааппытын, убайбытын **Григорий Петрович КЛИМОВЫ** — Гриханы үбүлүүдээх төрөөбүт күннүнэн эбэрдэлиибит! Баҕарабыт кытаанах доруобуйаны, дьиз кэргэннэр баай-талым олобу! Кэргэнтинэн Людмиланын оҕолорут, сиэннэригит төптөллөрүгэр угуттанан, өссө да уһуннук олорун! Сөбүлүүр идэбинэн — суоппарынан билигин да таһаарылаахтык үлэли-хамсыы сылдьарынан үөрэбит. Куруук биһиги ортобугулар үөрэ-көтө, сүбэллэ-амаһы сырыт. Барыта этэннэ буоллун!

Аҕан, биһигэ төрөөбүттэрин, кинилэр оболоро, Захаровтар, таайын Михалсон.

— ПРОКУРАТУРА ИЙТИННЭРЭР —

— ГИМС ИЗВЕЩАЕТ —

КЭПСЭТИИГЭ КЫТТЫН!

Чурапчы улууну Прокуратурата бүгүнкү күнтөн сабалаан, алтынны 26 күнүгүр дээр, олохтоох нэһиличчэн кытта коммунальной хаһайыстыба болуурустарын туһунан кэпсэтиигэ кыттарыгыр ыгырар.

Өскөтүн бу эйгэз болуурус үнсүү (сайбылыанна) баар буоллабына, 42-662 нүмүргэ эрийэн, эбэтэр Чурапчы нэһиличчин Курашов аатынан уулусса 8 нүмүрдээх дьэтигэр үлэ чаһын кэмгэр туһааннаах ыйгытыларгытын, үнсүүгүтүн биэриэхтин сеп.

Чурапчы улууну Прокуратурата.

Күндү таптыыр кэргэним, ийэбит, эбэбит, Саха Өрөспүүбүлүкэтин сибээһин Бочуоттаах үлэһитэ, оройуон сибээһин бэтэрээнэ, үлэ бэтэрээнэ, Чурапчы нэһиличчин олохтооҕо.

МАКАРОВА Ульяна Егоровна

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытын динник курутуян туран аймактарыгар, чугас дьонугар ийитиннэрбит.

Кэргэнэ, оҕолоро, сиэннэрэ.

Биир дойдулаахпыт, Чурапчы улууну Хадаар нэһиличчин олохтооҕо, тыыл, үлэ бэтэрээнэ, иллээх дьэ кэргэн күн күбэй ийэтэ, эйгэс эбэтэ, хос эбэтэ.

АНЕМПОДИСТОВА Анисия Еремеевна

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сиэннэригэр, аймактарыгар, чугас дьонугар дини кутурбаммытын тиздэбит.

Хадаар нэһиличчин дьаһалтатын, дьокутааттарын Сэбиэтэ, «Алгыс» пенсионердар түмсүүлэрэ, нэһилиэк олохтоохторо.

Сэбиэскэй партийнай үлэһит, үлэ, тыыл бэтэрээнэ, өр сылларга "Субуруускай" сохуоска дириэктэринэн үлэлээбит биир дойдулаахпыт.

ЖЕБСАИН Василий Хрисанович

олохтон туораабытынан, уолугар Василий Васильевичка, кыһыгар Мария Васильевнага, сиэннэригэр, чугас аймактарыгар дини кутурбаммытын тиздэбит.

Соловьев нэһиличчин дьаһалтата, дьокутааттарын Сэбиэтэ, кырдыабаастарын сүбэтэ.

Соловьев нэһиличчин ытык кырдыабаа, үлэ бэтэрээнэ, сэрби кэмин оҕото, "Бочуот Знага" уордун кавалера, тапталлаах кэргэнэ, абалара, эһэлэрэ, хос эһэтэ.

ЕГОРОВ Дмитрий Дмитриевич

уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, үлэ бэтэрээнигэр, Хоту көһөрүллүү кыттылааһыгар Екатерина Егоровнага, оҕолоругар Туйаара Дмитриевнага, Дмитрий Дмитриевичкэ, Александра Егоровнага, Егор Дмитриевичкэ, күтүөттэригэр, кийииттэригэр, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, чугас аймактарыгар дини кутурбаммытын тиздэбит.

Соловьев нэһиличчин дьаһалтата, дьокутааттарын Сэбиэтэ, кырдыабаастарын сүбэтэ.

Ытыктыыр биир дойдулаахпыт, доруобуйа харыстабылын, үлэ бэтэрээнэ, Поповтар аймак тапталлаах убайдар.

ПОПОВ Семен Дмитриевич

ыарахан ыарыыттан сохумардык олохтон туораабытынан, балтыларыгар Клавдия Дмитриевнага, Глафира Дмитриевнага, быраатыгар Степан Дмитриевичкэ, санаһыгар Надежда Николаевнага, сиз балтыларыгар, бырааттарыгар күтүөттэригэр, кийииттэригэр, сиэннэригэр, чугас аймактарыгар, доһотторугар дини кутурбаммытын тиздэбит.

Соловьев нэһиличчин дьаһалтата, дьокутааттарын Сэбиэтэ, кырдыабаастарын сүбэтэ.

Тапталлаах убайыт

ЗВЕРСТОВ Василий Дмитриевич

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, уолугар Юрага, бииргэ төрөөбүттэригэр — эдийигэр Валерияна Дмитриевна, убайдарыгар Пётр Дмитриевич, Семён Дмитриевич, Алексей Дмитриевич, быраатыгар Михаил Дмитриевич Зверстовтарга, бары аймактарыгар дини кутурбаммытын биллэрбит.

Мындабаайттан Ефимовтар, Зверстовтар, Мырылаттан Фёдоровтар.

Күндү дьүөгэбит, бииргэ үлэлээбит кэллиэгэбит

НОЕВА Анна Михайловна

ыарахан ыарыыттан эмискэ олохтон туораабытынан, кэргэнигэр, оҕолоругар, сиэннэригэр дини кутурбаммытын тиздэбит.

Госстраха 1977-2002 сылларга бииргэ үлэлээбит дьүөгэлэрэ, кэллиэгэлэрэ.

Одьулуун нэһиличчин олохтооҕо, күндү тапталлаах ийэлэрэ, эбэлэрэ

БАРАШКОВА Варвара Семеновна

ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кыһыгар, кэллиэгэбитигэр Таисия Петровна Григорьевага, сиэннэригэр, аймактарыгар дини кутурбаммытын тиздэбит.

Чурапчытаабы библиотечнай ситим кэлэктибэ.

Ытыктыыр санаспыт, доруобуйа харыстабылын туйгуна, бэтэрээнэ, репрессия кэмин оҕото, Ленинград блокадницата, өр сылларга киин балыһаага араас эппиэтинэстээх үлэлэргэ үлэлээбит.

ПОТАПОВА Мария Петровна

олохтон туораабытынан, оҕолоругар Надеждага, Александрга, сиэннэригэр, хос сиэннэригэр, бары аймактарыгар дини кутурбаммытын тиздэбит.

Чурапчытан убайыт Григорий Потапов дьэ кэргэнэ.

Кутурбаммытын тиздэллэр:

Өр сылларга бизлэринэн үлэлээбит сэрби сылларын оҕото, ССРС доруобуйа харыстабылыгар туйгуна Потапова Мария Петровна ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар — медицина наукатын докторыгар Александр Филипповичка, кыһыгар Надежда Филипповнага, сиэннэригэр, чугас дьонугар Чурапчытаабы киин балыһаа кэлэктибэ, профсоюзуга, поликлиника кэлэктибэ.

Тех. дириэктэр - Н.М. СТРУЧКОВА.
Шэф-ардэктэр - Е.Г. МАКАРИНСКАЯ.
1-кы категориялаах ардэктэр - А.Н. ЗАХАРОВА.
2-кы категориялаах ардэктэр - А.М. СЛЕПЦОВ.
Кэрэспэдиэн - М.В. ПЕТРОВА.
Кэрэспэдиэн - С.А. ЖЕНДРИНСКЭЙ.
Худ.ардэктэр - Л.К. ПОПОВА.
Бэһээтээнэ - Ф.А. ПРОТОДЬЯКОНОВ.

ГИМС предупреждает

В связи с наступлением первых осенних заморозков вода в водоемах покрывается льдом. Начинается период ледостава. Во избежание провала под лед, переправа через водоемы запрещается. Самому большому риску подвержены рыбаки и дети.

Родители! Не допускайте детей ко льду без надзора взрослых, предупредите их об опасности нахождения на льду.

Необходимо помнить, что выходить на осенний лед можно только в крайнем случае с максимальной осторожностью. Во всех случаях, прежде чем сойти с берега на лед, необходимо внимательно осмотреться, заметить маршрут движения и возможного возвращения на берег. Следует остерегаться мест, где лед запылен снегом, под снегом лед нарастает медленнее. Прежде чем встать на лед нужно убедиться в его прочности, используя для этого пешню или палку. Во время движения пешней (палкой) ударяют по льду впереди и по обе стороны от себя по несколько раз в одно и то же место. Если вы видите чистое, ровное, не занесенное снегом место, значит здесь полынья или промоина, покрытая тонким свежим льдом. Если на ровном снеговом покрове темное пятно, значит под снегом — неокрепший лед.

ПОМНИТЕ

• Человек может погибнуть в результате переохлаждения через 15-20 минут после попадания в воду.

• В случае треска льда, пригибания, появления воды на поверхности льда, немедленно вернитесь на берег.

• Не ходите по льду толпой или с тяжелым грузом. Лучше всего без необходимости не выходить на лед!!!

• Если Вы провалились под лед, старайтесь передвигаться к тому краю полыньи, откуда идет течение. Это гарантия, что Вас не затянет под лед. Добравшись до края полыньи, старайтесь как можно больше высунуться из воды, чтобы

налесть грудью на закраину и забросить ногу на край льда. Если лед выдержал, осторожно перевернитесь на спину и медленно ползите к берегу. Выбравшись на сушу, поспешите как-нибудь согреться. Охлаждение может вызвать серьезные осложнения.

• Если на Ваших глазах кто-то провалился под лед, вооружитесь любой палкой, шестом или доской и осторожно, ползком двигайтесь к полынье. Доплати следует до такого места, с которого легко можно снять ремень, сумку, с которого легко можно снять лыжную палку. Когда на ремне или протянутой лыжной палке, когда находящийся в воде человек ухватится за протянутый предмет, аккуратно вытаскивайте его из воды. Выбравшись из полыньи, отползите от ее края. В случае, когда по близости нет теплого помещения необходимо:

раздеться и хорошо выжать одежду так, как переход в мокрой одежде более опасен; развести костер или согреться движением; растереться руками, сухой тканью, но не снегом.

Чурапчинский инспекторский участок Центра ГИМС ГУ МЧС России по РС (Я) извещает в случае выявления нарушений в соответствии со ст. 3.6 и ст. 9.10 Закона РС (Я) от 14 октября 2009 года 726-З № 337 – IV "О Кодексе РС (Я) об административных правонарушениях" за выезд транспортом на лед (река Амма и на озерах) в несанкционированных местах, вы будете привлечены к административному воздействию; штрафом на граждан в размере от 3 тысяч до 5 тысяч рублей; на должностных лиц — от 20 тысяч до 50 тысяч рублей; на юридических лиц — от 100 тысяч до одного миллиона рублей.

Соблюдение правил поведения на водных объектах не выезжая на лед в не разрешенных местах, выполнение элементарных мер осторожности — залог вашей безопасности и ваших близких!!!

Государственный инспектор по

маломерным судам

Чурапчинского инспекторского участка

Центра ГИМС ГУ МЧС России по РС (Я)

Иустинов Ю.Ф.

— КЭРИЭСТЭБИЛ —

Ахтабыт, суохтуубут...

Күндү кэргэним, ийэбит, эбэбит Барашкова Варвара Ильинична ыалдьан олохтон туораабыта бу дьыл алтынны 16 күнүгэр номнуо 40 хонугун тусла.

Ийэбит Мугудай нэһиличчигэр 1953с. бэс ыйын 22 күнүгэр Илья Васильевич уонна София Федоровна Сивцевтар дьэ кэргэнигэр саамы кыра оҕонор төрөөбүтэ. Аҕата Илья Васильевич булчут буолан, кыра эрдэҥинээҕи оҕо сааһа Нюгара урэххэ аастыта. Оҕо сааһыттан айылҕаны кытта алтыһарын туохтааҕар да ордорор.

Чыаллара, Мугудай оҕуолаларыгар үөрэммитэ. Олус кылааһы бүтэрэн баран, дьүөгэлэринэн Бахыс уучаастар ыанньыктыгы тахсыбытара. Көхтөөх үлэ үөһүгэр икки сыл биллибэккэ аастыта. Социалистическай куоталаһы кыайылааһа, коммунистическай үлэ удаарыныһа буолан элбэх грамоталарынан бэлиэтэммитэ.

Райком рекомендация биэрэн, 1974с. тыа хаһаайыстыбатын техникумугар салайар кaadырдар үөрэтэригэр кирибитэ. Үөрэҥин үчүгүйдик бүтэрэн, тэрийэччи зоотехник идэтин баһылаан, дойдутугар Чыалларага үлэли тахсыбыта. Ити сыл, 1974с. олохун аргыһын Ф.Ф. Барашковны көрсөн ыал буолбуттара. Бастагы уоллара Петьа куоракка төрөөбүтэ. Онтон иккис оҕотун күтүтэ сылдьан, Чурапчыга көһөн тахсыбытара. Онно дьэ-уот туттан оройуон ыала буолбуттара. Варвара Ильинична салгы тыа хаһаайыстыбатын техникумун буаалтыр отделениетын кэтэхтэн үөрэнэн бүтэрбитэ. Чурапчы олохтоох сэбиэттигэр буаалтырын аһанан, өр сыл устата, бизнесийгэ тахсар диэри, онно үлэлээбитэ. Ол кэминэргэ бииргэ үлэлээбит дьүөгэлэрин, салайааччылары А.Захаровы, А.Сергеевы олус истинник ахтара. Экилэ суох үлэлээн, нэһилиэк уонна улуус дьаһалтатын Бочуотунай грамоталарынан бэлиэтэммитэ.

Ийэбит үс уолу төрөтөн, бүүбэйдээн, сүһүөхтэригэр туруоран, үөрэтэрэн, олоххо суолларын буларда, эбэ буолар дьолун билэн, сизгэрин бүүбэйдээн толору дьоллоох олоху олордо. Оҕолорун, сиэннэрин кытары сир астыра, оҕуруот аһын үүнэрэн дэлэччи хаһаанара. Ону кыһыны быһа сирибит. Олус ыраас туттунуулаах, миннигэс астаах хаһаайка этэ. Бийиги уонна сиэннэрин туһугар мунура суох кыһамньын хаһан да умнуохтут суоҕа.

Күндү киһиби аатын оҕолоро, сиэннэрэ үрдүктүк тутан, мадды ааттата туруохтара.

Ийэбит, эбэбит барахсан ыарахан ыарыһа ыллара да сылдьан, бийиги туслутугар кыһамньын убаарабатаҕа... Күндү киһиби аатын олус суохтуубут, ахтабыт...

Уһун уугар сымнабастык утуй... Тапталлаах дойдун буора сымнабас сыттык, сылаас суорбан буоллун...

Кэргэнэ, оҕолоро, кийииттэрэ, сиэннэрэ.

Кэргэним, аҕабыт, бииргэ улаалпыт убайыт

СКРЯБИН Павел Николаевич

олохтон туораабытынан, оҕолоругар Оляга, Коляга, Наташага, кинилэр дьэ кэргэттэригэр, оҕолоругар дини кутурбаммытын тиздэбит.

Александра Ермолаева, кини оҕолоро.

Кутурбаммытын тиздэллэр:

- Чурапчы улууну Кытаанах нэһиличчин Бочуоттаах олохтооҕо, өрөспүүбүлүкэ тыа хаһаайыстыбатын бэтэрээнэ Скрыбин Павел Николаевич ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сиэннэригэр, бары чугас дьонугар «Чурапчы» түмсүү салайааччыта Иван Константинович Макаров.

- Чурапчы, Булун улууну, Кытаанах нэһиличчин Бочуоттаах гражданина, тыыл бэтэрээнэ, Хоту көһөрүллүү кыттылааһа, өрөспүүбүлүкэ "Ытык сүбэтэ" бэлэ хаһаайына,

өрөспүүбүлүкэ суолга хаһаайыстыбатын Бочуоттаах үлэһитэ, "2000 Үтүө дьыала" бэлиэ хаһаайына, ытыктыыр биир дойдулаахтара Скрыбин Павел Николаевич уһун ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, оҕолоругар, сиэннэригэр, бары чугас дьонугар Кытаанах нэһиличчин дьаһалтата, дьокутааттара.

- Чурапчы улууну, Кытаанах нэһиличчин Бочуоттаах олохтооҕо, Хоту көһөрүллүү кыттылааһа, тыыл, тыа хаһаайыстыбатын бэтэрээнэ, элбэх оҕо амарах аҕата, тапталлаах эһэтэ скрыбин Павел Николаевич ыарахан ыарыыттан олохтон туораабытынан, кыһыгар, Хадаар нэһиличчин "Мичиг" уһуулан үлэһитигэр, кийииттэригэр, санаастарыгар Лариса Пааловнага, кини оҕолоругар, сиэннэригэр, аймактарыгар, чугас дьонугар Хадаартан, Болтомоттон, Намтан, Дьокускайтан Луукуннар аймак.

Эрдээһин адырыһа:
676670, Чурапчы с/л, Карп Марк уул., 26 "а".
Төлөпүүннэрбит:
ардэктэр — 41-332,
отделлар — 41-265.
E-mail: sanadch@mail.ru,
сайт: sanaoh.ru,
Instagram: @sanaoh

Бочуоттаах сааһа: № 63-2 (11816)
Кэмийэ: 2 бэч. лис
Ахсаана 1200. Хаһыат сыһыантала: 20

Аһаар оҕурут эмгектэр аһаар редактор
показательлар лисы аһаар тубулар
букалате: Орута аһаар чыһаар
мудуоһааһыгар аһаар аһаар тубулар
букалате